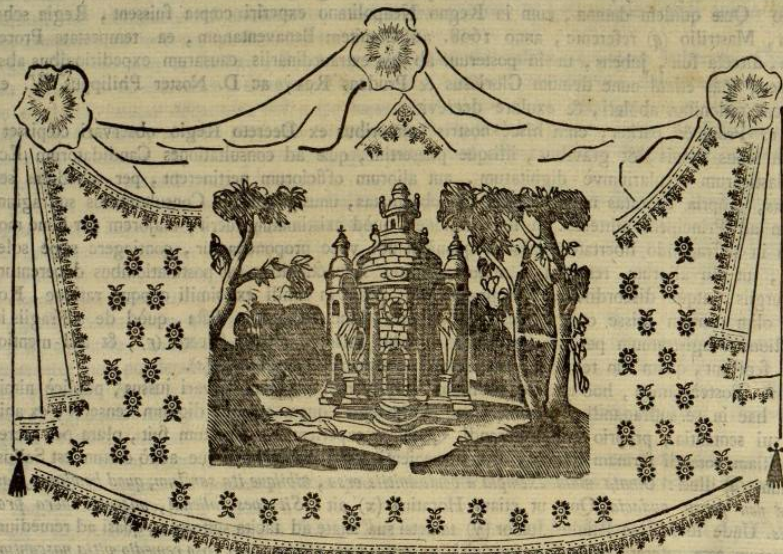


EMBLEMA XLVII.  
CONSILIA OCCULTANDA.



Quis latet absconsus? Consus. Cur templa teguntur  
Sylvis? Consulitur: Consiliumque parat.  
Ardua tunc vobis, Reges, fœlicia cedent,  
Adsunt cum Consi, Consiliumque latet.

COMMENTARIUS.

**X** prædictis igitur maneat, optimum illum & emendatissimum Principem censeretur debere, qui licet ea potestate fungatur, quam *Pambasileam* Aristoteles vocat, nihil illi detrahi poterit, neque vim majestatis infringi, cuncta ad Senatuum vocando, ut male olim Tiberius (a) apud Tacitum sensisse videtur, ratus non aliter Imperii rationem constare posse, quam si uni reddatur. Cum potius se suis incrementis majorem ostendat, si ipsum ad hoc sublimitas tanti Honoris inclinet, & juxta novissimi Aurelii Alexandri (b) monitum, præter alios, quos jam supra retuli, sciat, vix esse, ut probe suis partibus fungi possit, quamvis Reipublicæ gerendæ artifex consummatissimus sit, nisi sibi diligentissimos & anxie peritos rerum omnium Consiliarios asciscat. Quibus ætas, prudentia, recte acta vita, & constanter per multos annos administrata Respublica, rerum omnium summam cogitationem tribuerit, & in quibus viva Regis Corona, vivum Sceptrum representetur, illisque Regii verticis ornata sublimitas, vivos Majestatis suæ radios jaculetur, Regnum temperet, & sicut spiritus sanguinem fert, ac animat, quo & caput, & omnia corporis membra, pro re ac tempore, suis quæque officis perfungantur: ita Consiliariorum virtute, Rex Imperando, subditi obtemperando, conveniant.

**2** Ceterum quoniam satis non est, recta sanæque consilia exquirere, vel proferre, nisi quod in illis deliberatur, ad optatum finem perveniant, hocque nihil frequentius impedire soleat, quam si nec dum executioni mandata, propalari contingat, merito nunc superioribus addendum censemus, neminem verum bonumque Consiliarium esse posse, qui non & Bonus sit Secretarius, hoc

(a) Tacit. 1. *Annal.* vide Saaved. *Empr.* 57. pag. 413.

(b) Aurel. Alexand. in *Axiom. Politic.* cap. 11.

est, Consiliorum arcana, ita silentii claustris, & repagulis contegat, & obfirmet, ut Angeronam sibi matrem, & Harpocratem patrem existimet (c):

*Aut sua Sigalion Egyptius oscula signet.*

**3** Sæpè enim, ut Balasius (d) inquit: *Qui Regis consilia protulit, Regem detulit, & prodidit, & perdidit interdum.* Et maximo Valerio (e) docente: *Taciturnitas est optimum, atque tutissimum rerum administrandarum vinculum.* Et juxta aliam æquè veram Vegetii (f) sententiam: *Nulla (in rebus præsertim bellicis) sunt meliora consilia, quam quæ ignoraverit adversarius.* Quia hostium nota consilia, etiam prudentissima, fiunt inutilia ut Titus Libius (g) animadvertit, hinc inferens, exploratoribus, qui ea verè referunt, magna præmia dari debere (h). Et secundum Joannem Magnum, in Consiliis querendis vigilantia opus est; in custodiendis, atque occultandis, taciturnitate, quæ Consiliorum est quasi thesaurus. Frustra enim quæras, nisi inventa & cogitata silentio tuearis, ne ab inimicis præripi, aut perverti possint. Et idè in hac observatione eximiam curam adhibuisse leguntur Jason, Pyrrhus, Aratus, & Quintus Metellus Macedonicus. De quo Plinius (i), & Plutarchus (k) recensent, quòd cum omnia proprio & subito consilio ageret: amico cuidam roganti, quidnam acturus esset? *Tunicam* (inquit) *meam exuerem, si eam consilium meum scire existimarem.*

**6** Cui similis, apud eandem Plutarchum (l), Antigonus, Philippo filio, multis præsentibus percontanti, ac dicenti, quando castra movebimus? *Quid* (inquit) *num metuis, ne solus tubam non audias?* Notans adolescentis imperitiam, qui hoc patrem, multis præsentibus, interrogaret, cum in bello celanda sint Principum consilia: & quoties castra movenda sunt, omnibus tuba det signum. Dion etiam (m) est Auctor, Tiberium Cæsarem, cum aliquando apud eum quispiam percontaretur, quid causæ esset, cur sua Consilia minime committeret iis, quibus tuto fidere poterat? respondisse: *Aut nulli, aut paucis cognitum esse oportere Principis consilium.* Nec enim debent arcana, de quibus tam in bello, quam in toga consulitur, aliis, quam ipsis Consultoribus, ceterisque, quos scire convenit, inolescere, ne videantur, ut *Torrentius* (n) alibi dixit:

*Fieri hæc itidem ut in Comediis,*

*Omnia omnes ubi resciscunt; Hic, quos par fuerit resciscere*

*Sciant: quos non autem scire æquum est, neque resciscant, neque sciant.*

**9** Quod quidem utilissimum documentum jam olim satis Romanis innotuit, qui Festo Pompejo, & aliis testantibus (o), inter alia insignia militaria, Minotaurum gestabant, quem *Dædalus*, ut *Fabulæ* narrant, labyrinthi latebris, & ambagibus clausit, sic indicare volentes, non minus occulta Ducum Principumque consilia esse debere. Unde *Alciatus* (p) hoc Emblemata deduxit:

*Limine quod cæco, obscura & caligine monstrum*

*Gnostiæ clausit Dædalus in latebris:*

*Depictum Romana phalanx in prælia gestat,*

*Semi viroque nitent signa superba bove:*

*Nosque monent, debere Ducum secreta latere*

*Consilia. Auctori cognita techna nocet.*

**10** Eisdem etiam Romanis *Divæ Angeronæ* simulacrum, ore obligato obsignatoque, silentii symbolum erat, ut post Plinium (q), alii (r) passim Auctores testantur. Licet alii Angeroniam diædam tradant, quòd angorum, atque saniorum sollicitudines propitiata depellat: vel quod Pop. Romanus morbo, qui *Angina* dicitur, prævio voto, sit liberatus.

**11** Eruditus quoque alter Hieroglyphicorum Scriptor (s) tradit, idem ipsum veteres significare voluisse, dum *Plutonem* pingebant galeatum, & *Proserpinam* rapientem: tum quòd subterranea, quorum deus dicitur *Pluto*, lateant absconditaque sint: tum quia raptus clam fiunt; tum

(c) Ausonius *epist.* 25. ad *Paulin.* vide *Erasmus in his Adag.* pag. 677.

(d) Balasius *de fidel. subd.* cap. 9. pag. 65.

(e) Valer. *lib.* 2. cap. 2.

(f) Veget. *de re milit.* lib. 3. cap. 26. & lib. 2. ca. de *Aris.*

(g) Livius *lib.* 9.

(h) Latè de *his & aliis Theat. vit. hum. lit. A* pagin. 709.

(i) Plin. *de viri illust.* cap. 61.

(k) Plut. in *Apoph.*

(l) Plut. in *Apoph. Rodig. lib.* 13. cap. 4. sect. 1.

(m) Dion Cas. in *Tiber.*

(n) Terent. in *Hecira Act.* 4. Scen. 4.

(o) Fest. *verb.* *Vexilla Veget. lib.* 3. cap. 6. num. 4.

(p) Fracheta *de rat.* 11. & *bell. diss.* 46. Ovid. *8. Met.* & 2.

(q) Alciat. *Emblem.* 12.

(r) Plin. *lib.* 3. cap. 5.

(s) Macrob. 3. *Satur.* cap. 9. Lipsi. *antiq. lect.* cap. 1.

(t) Farnes. in *Apoph. Polit.* 23. cap. 15. *Erasmus in Adag.*

(u) Angerona os colibeat, pag. 677.

(v) Pier. Valer. *lib.* 1. *Hierogly.*



tum denique, quòd cum in capite consilii sedes esse putetur, galea illud tegens, aptè consiliorum occultationem significet.

12 Achilles Bochius (i) symbolum aliud ad idem ostendendum sculpsit, Alexandri Magni effigie depicta, qui & annulo signatorio Hephæstionis os clausit, sic illi silentium indicens, ne secretum literarum matris suæ Olympiæ contra Antipatrum valdè sibi dilectum, quas ei legere permiserat, revelaret, cujus carmina apud ipsum legenda relinquo.

13 Jacobus à Bruck, ad significantum consilia jam hosti patentia, inutilia esse, & nova alia quæri debere, Emblema confinxit ex igne domi jam admoto, & sursum flammam mittente, quem quis frustra occultare contendit, & his carminibus:

Ignem jam ardentem frustra occultare laboras,  
Lumine quem prodit fama corusca suo.  
Frustra consilium exequeris Dux, quod patet hosti,  
Hoc preme. Sed tanta calliditate novum.

14 Noster etiam sæpè laudatus D. Didacus Saavedra (u), ut idem ostendat, alvearium, quo sedulæ & operosæ apes solent mellificare, depingit, adjecto lemmate, *Nulli patet*, indeque deducens, non minùs Principes consilia sua celare debere, quàm apes mellis operationem, quam nemo hæcenus plenè cognitam habere potuit, etsi aliqui vitreis alveis, vel ut Plinius (x) ait; *Cornu laterne trans lucido factis*, eam spectare contenderint.

15 Nos autem, in idem tendentes, hac, quam cernis, Templi in abdito positi, & densis ramis arborum obumbrati, pictura, utimur, ad antiquum nimirum Romanorum morem aludentes, qui cum nullam Republicam incolerent, orbatam publico consilio crederent, ut *Pacuvius Calabius apud Titum Livium (y) edocuit*; peculiarem Deum habebant, *CONSUM* appellatum, qui Consiliorum Deus putabatur. Cui Romæ Templum in ipso circo valdè tectum constituerunt, & alibi in opacis, & densis lucis sylvisque compactum, eique Festa Equestris certaminis *Consualia* dicta, magna celebritate annis singulis peragebant, ut latè post alios *Rosinus & Dempsterius (z) scribunt*, hoc veluti ænigmatè denotantes, Consiliorum tractationem, & resolutionem, in secreto & abscondito, quousque executioni mandetur, esse debere; sive, ut ait Ludovicus Vives, D. Augustini (a) locum, de his Consiliis Aris agentem, exponens, quoniam Consilium, non sacra modo res est, quæ vel ex hoc, citra ingens piaculum violari revelari non poterat; sed occultata quoque esse debet, ne aliàs suo fructu, atque effectu destituatur.

16 Et ad hunc Deum respiciens, præter alios (b), Arnobius (c), & vanitatem Gentilium subsannans, qui de eo valdè fidebant, ita inquit: *Salutaria & fida consilia nostris suggerit cogitationibus Consus: & in contrarios exitus cur assidue vertitur placitorum inopinata mutatio?*

17 Tertullianus (d) quoque, de eodem, illiusque in circo reconditis aris, sic ait: *Et nunc Ara Conso illi in Circo defossa est ad primas metas, sub terra, cum inscriptione hujusmodi, Consus Consilio. Ex iterum (e): Consus, ut diximus, Deus, apud metas sub terra delitescit. Quibus in locis Pamelius, & Cerda latè & doctè, quæ istæ, metæ essent, declarant, & de eisdem Aris sub terra conditis, & quo tempore aperiri solerent, & cur Equestribus certaminibus donarentur, ex Varrone, Halicarnasæo, & Plutarcho satis ostendunt.*

18 Enim verò, non Romani tantum peculiarem, secretumque, vel Secretarium Deum, suis Consiliis præfecere, de quibus Valerius (f) etiam scripsit: *Fidum eis fuisse & altum Reipublicæ pectus Curia, silentiique salubritate munitum, & vallatum undique. Cujus limen intrantes, abjecta privata caritate, publicam induebant; sed & Cartaginenses, eorum æmuli, pari modo Astartem suam deam, variis titulis ac nominibus cultam, inter alia Consiliariam appellabant, numen ei Minervæ quoque forsitan tribuentes, ut ex Apulejo & Appiano, Petrus Faber (g) animadvertit, latè se se in ejusdem deæ officiis diffundens.*

19 Nullaque fuit Natio, quæ cum in omnibus secreta, præcipuè ad commune bonum pertinentia, revelare, turpe graviterque puniendum censuerit; in Consiliariis & Senatoribus id ipsum turpius, graviorique supplicio dignius esse, non duxerit (h); unde vere Quintilianus dicere potuit, non proderet secreta, primam fuisse sapientiam in primis illis mentium morumque Rectoribus. Ecce enim *Ægyptii, Diodoro Siculo (i) teste*, acerba, sed utili lege sanxerunt,

(i) Achil. Boch. symb. 119. pag. 250.

(u) Saaved. Empr. 62. ex pag. 471.

(x) Plinius lib. 11. cap. 16. legendus ex cap. 5.

(y) Livius lib. 23. in princip.

(z) Rosin. & Demst. lib. 2. Theatr. vit. human. liter. E.

pag. 374. Herod. 2. rerum jud. tit. 8. cap. 8. Mantua in

Polym. cap. 11.

(a) D. Aug. de civit. Dei lib. 2. cap. 17. & ibi Ludov.

Vives.

(b) Theat. lit. 5. pag. 477.

(c) Arnob. lib. 3. pag. mibi 145.

(d) Tertul. in lib. de Spect. cap. 5.

(e) Idem ibid. cap. 8.

(f) Valer. Max. lib. 4. cap. 2.

(g) Pet. Fab. 3. semest. cap. 2. pag. 25. & cap. 3.

(h) L. si quis 39. §. transfugus, D. de Pan. l. cuius dolo,

ad leg. Jul. Majest. l. quicumque, C. de op. pub.

(i) Diod. Sic. lib. 1. cap. 61.

illis abscondi linguam, qui Reipublicæ arcana, quæ tecta esse oporteret, alicui detexissent, aut belli Consilia hostibus indicarent: ne posthac linguæ licentia Reipublicæ obsessent.

20 Et apud Persas, ut *Ammianus Marcellinus (k) commemorat*, nemo Consiliorum conscius esse permittebatur, præter Optimates taciturnos, & fidos: apud quos silentii quoque numen in Regum arcanis celandis, ita colebatur, ut secundum Q. Curtium: *Non metus, non opes vocem eliciat, qua prodantur occulta: vetus enim disciplina Regum, silentium vite periculo sanxerat. Linguam gravius castigari, quàm ullum probum: nec magnam rem sustineri posse putant ab eo, cui tacere grave sit; quod homini facilimum natura esse voluerit; quod videtur convenire cum illo Horatii (m), dum inquit:*

Fingere qui non visa potest, commissa tacere,  
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane, caveto.

21 Areopagita quoque, ex quibus delectus Athenensium Senatus constabat, cum in multis aliis excelluerint, quæ de eis copiosè Isocrates (n) & Lucianus (o) scribunt. Ita hac silentii virtute emicerunt, ut vel Proverbio causam dederint: *Areopagita taciturnior, vel subticentior*. Quod ex Alciphronè, & aliis, Budeus, Erasmus, & Brassicanus (p) comminiscuntur. Addentes, extare hodie apud Vespthalos, reliquias hujus generis Judicum, qui vulgò *Certi* dicuntur. In quorum ordinem, qui admittuntur, magna religione silentium promittunt, est enim ratio quædam deprehendendi crimina, quam nullus præter illos Juratos intelligit.

22 Serenissima etiam Venetorum Respublica, ita constanter, & prudenter eandem legem servavit, & servat, ut licet plurima alia, ex quibus valdè comendari possit, obineat, quæ latè, præter alios, Trajanus Boccalinus (q) recenset, in hoc tamen (ipso laudante, & admirante) resplendet, quòd cum ejus Senatus ducentis quinquaginta, aut etiam pluribus Senatoribus constet, nunquam ab eorum aliquo, antiquis, & recentibus seculis, secretum earum rerum, quæ inibi tractantur, & resolvuntur, propalatum esse legamus.

23 Et multis aliis (r) relictis, quæ apud multos de ejusdem secreti commendatione, pœnissime revelantium, reperiuntur, peculiari observatione dignum videtur, quod *Ægidius Bossius de Francisco Bellono Montisferratensi Senatore commemorat*, inquit, in urbe Cassallis capere plexum, ob id, quòd sententiam ultimi supplicii, qua reus quidam damnatus exiterat, ante ejus pronuntiationem manifestavit.

24 Neque Hispani Nostri Regni plures leges (s) omitti possunt, quæ variis temporibus pœnis, eandem secreti observantiam in Senatoribus, Auditoribus, ceterisque Ministris Regiis exposculant, eosdemque in officii ingressu peculiare jus jurandum super ea subire compellunt, & transgressionem, eodem ac sordium, peculatus, repetundarumvè crimen, probari posse constituunt.

25 Sed quoniam de intimis Consiliariis sermonem habemus, eis illam celebrem Alfonsi Regis X. (t) intimari quoque debere censemus, quæ postquam multa de Consilio, & Consiliariis disseruit, hoc Nostri Emblematis Monitum his verbis comprehendit: *Quando algunos se quieran acostar á ellos por saber las poridades del Rei, que las sepan bien encerrar, é guardar, que las non descubran. Ca el que descubre poridad de otro en cosa que non debe, face mal en dos maneras. La una á sí mismo, porque se demuestra de poco seso, é por falso. E la otra, por el daño que puede ende venir á aquel á quien mestura. E si en todo mal Consejero á esto; quanto mas en los Consejeros del Rei, que ban de consejar en las grandes cosas de que podría venir mui grand daño á toda su tierra, quando mal lo consejasen, ó quando descubriesen su poridad. Onde en todas guisas ha menester, que el Rei aya buenos Consejeros, é sean sus amigos, é omes de grand seso, é de gran poridad, &c.*

26 Quam legem, & similes, adedò utiles, & necessarias, in usum, & strictiorem observationem reducere volens Rex & Dominus Noster Piissimus, & Potentissimus, in decreto, cuius jam sæpè memini, illud, inter cetera, cavuit: *Tambien os mando, que se tenga gran cuidado en el secreto, porque sin él no se puede gobernar como se debe. Y creo que ha avido poco cuidado en esto, y que se habla fuera de los Tribunales mas de lo que conviene.*

27 Etenim ut in Proverbiis Salomon (u) ait: *Qui ambulat fraudulenter revelat arcana, qui*

(k) Morcellin. lib. 21.

(l) Q. Curt. lib. 5. cap. 19.

(m) Horat. satyr. 4. lib. 1.

(n) Isocrat. in Areop.

(o) Lucian. in Anacharsia.

(p) Budeus Erasmus. & Brasic. in hoc Adag. pagin.

(q) Boccalin. cent. 1. ragguai. 5.

(r) Simanc. de Repub. lib. 7. cap. 13. & 14. Decian.

(s) L. 5. §. 8. tit. 9. l. fin. tit. 13. part. 2. l. fin. tit. 19. part. 3. l. 5. tit. 4. l. 82. tit. 5. lib. 2. Recop.

(t) L. 5. tit. 9. part. 2.

(u) Proverb. cap. 11. 13.

Menoch. Farin. & alii apud Valenz. consil. 162. Ossor.

de Reg. inst. lib. 8. Narb. in l. 82. tit. 5. lib. 2. Recop.

Menoc. cons. 107. per tot. & de arbit. cas. 537. Bobad.

lib. 2. cap. 5. Mastrill. de Magistr. lib. 2. cap. 2. ex num. 116.

Cabreros de metu pag. 421. Ego in Polir.

(i) L. 5. §. 8. tit. 9. l. fin. tit. 13. part. 2. l. fin. tit. 19. part. 3. l. 5. tit. 4. l. 82. tit. 5. lib. 2. Recop.

(j) L. 5. tit. 9. part. 2.

(k) Proverb. cap. 11. 13.



autem fidelis est animi, cetera amici consilia. Quæ juxta Isocratis (x) documentum, non minus fideliter custodiri debent, quam pecunia deposita, & veluti in arca reponi. Unde & Arcani nomen, pro quolibet secreto, quod custodiri & occultari debet à Græcis & Latinis dictum videri potest. Et apud Hebræos (quod ad rem nostram magis conducit) eadem voce, ut Pineda (y) noster animadvertit: Secretum, aut arcanum, qua Consilium, aut Concilium significatur, quod in Consiliis arcana tractentur, & consilia non nisi secreto, summaque prudentia, & fidelitate capi, & iniri debeant. In idemque tendit illud Livii de Nabide Lacedæmoniorum Tyranno verba facientis, à Jano Grutero (z) laudatum, & explicatum: Arcana Regum ipsi prædunt Satellites; Quod non de Regiis custodibus, sed de Regiis Consiliariis accipiendum esse, ipse idem Gruterus pluribus probat.

28 Ut vel hinc discant, qui Consiliarii vocantur, quanta eos tacendi, observandique secreti necessitas maneat, eum ipsum nomen hanc ipsis obligationem imponat, & æquè parem, aut certè majorem, iis, qui in eisdem Consiliis adstant, & Secretarii eadem ratione vocantur. Validum quippè est, atque efficax argumentum, quod ab etymologia vocabuli sumitur (a), & quemadmodum qui Republicæ non consulit, non erit Consul, ita qui Consilii secreta non servat, se Consiliarii, vel Secretarii, & nomine, & munere indignum efficiet.

29 Quod omnibus retrò seculis tanti habitum fuit, ut in sacra Pagina (b), inter primos exoptimatibus, qui Davidi, & Salomoni adsidebant, eorum Notarii, sive Secretarii connumerentur, & apud Titum Livium legamus Persenæ Regis scribam cum ipso adsedisse, parique ferrè ornatu multa egisse, unde, hoc errore deceptus Scævola, illum pro Rege obtruncavit.

30 Quod, & varia nomina, & honores, quibus donari ornarique solebant intimi Regum Cancellarii, Notarii, sive Secretarii, aliaque, quæ ad eorum officium, & dignitatem spectant, quoniam doctè à Cujacio (c), Zasio (d), Pancirolò (e), Cassaneo (f), Langlæo (g), & aliis (h) tractata sunt, illud nunc dumtaxat adjiciam, hæc omnia, ex hac, de qua agimus, Consiliorum secretorumque Imperialium, vel Regalium communicatione, ac fideli observatione promanasse, quod semper maximi habitum fuit.

31 Unde Theodoricus Rex apud Cassiodorum (i), agens de ejusdem Cassiodori progenitoribus, qui apud Valentinianum Imperatorem Tribuni, & Notarii laudabiliter gesserant dignitatem: Honor (inquit) qui tunc dabatur ægregiis: dum ad Imperiale secretum tales constet eligi, in quibus reprehensionis vitium nequaquam inveniri.

32 Et alibi (k) latius, formulam Notariorum scribens, sic habet: Non est dubium ornare subiectos Principis secretum, dum nullis estimantur necessaria posse committi, nisi qui fuerint fide magna solidati. Publicum est; quidem omne quod agimus: sed multa non sunt ante scienda, nisi cum fuerint, Deo auxiliante, perfecta. Quæ tanto plus debent oculi, quanto amplius desiderantur agnosci. Regis Consilium solos decet scire gravissimos, limitari debent armaria, quæ continent monumenta chartarum, ut quando ab ipsis aliqua instructio queritur, tunc loquantur. Totum autem dissimulare debent, quasi nesciant scientes: Nam sollicitis inquisitoribus sæpè & vultu proditur, quod tacetur. Adsit innocentia, quæ cuncta commendat, quia in placida mente Regia decenter debent verba reponi.

33 Hactenus Cassiodorus, cujus verba cum Secretariis loquentia, ad Consiliarios quoque, & reliquos, quibus Principes sua secreta committunt, referri possunt, qui scire, ut diximus, debent, ne nutu quidem ea esse vulganda, & quæ ne ipsi, de quibus tantum fiditur, intra sui pectoris claustra obserare continereque potuerunt, longè minus ab aliis, quibus ea quolibet modo communicaverint, continenda occultandæ esse. Nam etsi cum Tacito (l) fatear, in nostra potestate esse tacere, Aristoteli tamen docente comperio, paucos esse, qui valeant lingue suæ semper frænum injicere, & vel timori, vel amori, naturali levitati, aut facilitati, aliis vè affectibus hac in parte aliquid non indulgeant.

34 Unde summus ille Philosophus apud Laërtium (m), rogatus, quid in vita foret difficilimum? Respondit: Tacere non dicenda. Iterumque rogatus à quodam, quis arcanum sermonem continere posset? Respondit: Qui carbonem quoque ignitum lingua retinere potest. Et Phi-

lip-

(x) Isocrat. ad Demonic.

(y) Pineda in Job. cap. 15. vers. 8. num. 3. pag. 699.

(z) Gruter. in Florileg. 2. cap. pag. 248.

(a) L. 2. §. appellata, D. si cert. per. cum aliis ap. Velasc. in axiom. jur. lit. A. num. 421.

(b) Reg. 1. 7. §. 2. 8.

(c) Cujac. in Parat. cap. de Primic. &amp; Notar. lib. 12.

(d) Zas. in l. 2. de orig. jur.

(e) Pancir. in not. utr. Imper. lib. 1. cap. 2.

(f) Cassan. in Catalon. 4. part. consid. 29.

(g) Langlæus lib. 7. cap. 14. §. 19.

(h) Gregor. Lop. in l. 7. tit. 9. part. 2. &amp; alii plures Mostrill. de Magist. lib. 5. 12. Pedraza in tractat. del Secretario del Rey, Saaved. Empr. 56. ex pag. 408.

(i) Cassiod. lib. 1. ep. 4.

(k) Idem lib. 6. for. 16.

(l) Tacit. in Agricol.

(m) Laert. lib. 1. cap. 1. Max. Tyr. serm. 20. Anton. in Melis. part. 1. for. 73.

lippides Atheniensis, Plutarcho (n) narrante, cum Lysimacho Regi ob virtutem charus, ac perquam familiaris esset, aum ei Rex dixisset, Numquid rerum suarum expeteret? Incunctanter respondit: Solum, ò Rex, ne arcanorum tuorum quicquam mihi credas.

35 Euripides etiam, vel ut alii (secundum o) Erasmum) Demosthenes, hanc arcanorum observationem, non sibi parum gloriosam ostendit, cum cuidam grave olentiam oris opprobranti, responderit: Multa nimirum in illo occulta computruerunt, significans, se posse arcana continere; solent enim res in occulto congestæ computrescere.

36 Sed præstat elegantissima Petroni (p) carmina, non valdè aliis nota subtexere, qui sub fabula Midæ, de qua plenius egit Ovidius (q), hanc continendi secreti difficultatem, & damna, quæ in palatiis Regum ex ejus solent propalatione contingere, sic peritissimè, ac penitissimè decantavit:

Nam citius flammæ mortales ore tenebunt,  
Quam secreta tegant: quicquid dimittis in aula;  
Effluit, & subitis rumoribus oppida pulsat.  
Nec satis est vulgasse fidem: simulatius exit  
Proditiōnis opus, famamque onerare laborat.  
Sic omiſſa ferens avidus reserare Minister,  
Fodit hunc, Regisque latentes prodidit aures:  
Excepit nam terra sonos, calumnie loquentes  
Invenere Midam, qualem narraverat index:

37 Eandem in continenda lingua difficultatem, pluribus ostendit Antonius à Burgundia (r), in doctis suis de lingue vitii Emblematis, inter quæ primum & secundum depicta torquilla, & anguilla, quæ laqueos piscantis effugit, sic habent:

Torquillam anguinea linguosam cuspidè, nullus  
Hactenus edomuit aucupis astus, avem:  
Altera Torquilla soror, Echus filia, lingua est:  
Hanc quoque, vel studio nemo, vel arte domat.  
Erumpit manibus, eripit lubrica vinclis  
Anguilla, & Davi facta magistra, fugit.  
Quid tibi cum Davo: tua ride. Te tua lingua  
Dentibus, & labris, & præce vinclis, fugit:

38 Quod maxime in illis contingere solet, qui nimis uxori, sive suis uxoribus dediti, illarum illecebris delinunt, magno suo, & Republicæ malo, eisdem arcana revelant, ut Maximus fecisse apud Tacitum (s) legitur, cum tamen à Michea (t) Propheta discere possint: Ab ea quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui; à Marco Catone; penitentiam, si unquam secretum aliquod mulieri credidisset. A prætextato puero artem; & thecnas quibus in ejusmodi casibus illas fallere valeant.

39 Cui casui, alium lepidiorem quem Plutarchus (u) recenset; adnecterem, nisi prolixitatem vererèr, & ad cognoscendam mulierum loquacitatem & garrulitatem; ultra innumera alia, quæ Tiraquellus (x) copiosè congescit, illud Plauti sufficiat, dum Eunomiam Megadori sororem, sic loquentem inducit:

Quamquam haud falsa sum, nos odiosas haberi:  
Nam multum loquaces omnes merito habemur:  
Nec mutam profecto repertam ullam esse  
Hodie dicunt mulierem ullo seculo:

Mm

EM-

(n) Plut. in Lysim.

(o) Erasm. lib. 8. Apoph.

(p) Petron. Arbit. in Epigram.

(q) Ovid. lib. 11. Met.

(r) Burg. in lib. de vitii lingue, Emb. 1. &amp; 2.

(s) Tacit. lib. 1. Ann. vide Saaved. Emp. 62. pag. 472.

(t) Mich. 7. 5.

(u) Plut. in lib. de Garrulis.

(x) Tiraq. in l. 9. conu. ex num. 33.



## CASURA NISI INVICEM OBSTARENT.



Aspice ut adverso firmetur marmore fornix;  
 Concilietque unus concamerata lapis.  
 Saxosam cohibet molem concordia discors,  
 Et Clavi immensum comprimit absi onus.  
 Sint plures sensus, modò dirigat una voluntas,  
 Et Regni moles firmior absis erit.

## COMMENTARIUS.

**V**erum enim verò, quoniam de Consiliis, & Consiliariis agere cœpimus, è re erit, ut aliqua circa illam quæstionem subdamus, an magis expediens Regi & Republicæ, cui deserviunt, & consulunt, esse possit, ipsos inter se diversis, aut interdum contrariis opinionibus & rationibus in sententiis suffragiisque ferendis dissidere, aut in unum, sine aliquo discrimine, faciliè convenire?

**2** In qua quidem, si Bodinum (a) consulimus, parum dubitationis habere videbitur, cum hic (qua solet temeritate) status rationem Christianæ Religionis regulis præferens, non solum in judiciis, verùm & in animis, intimisque præcordiis, Regum Consiliarios sibi invicem æmulos, & oppositos esse velit, idque vel ab ipsis Regibus curandum suadeat, ut hoc pacto alii aliorum delationem timentes, nihil audeant moliri, vel machinari, quod eorum saluti, auctoritati, vel utilitati possit esse contrarium. Quo & tendit similis disputatio Nicolai Bernegeri (b): Num sit è Republica, factionibus, & discordiis intestinis subditos agitari?

**3** Ceterum hæc opinio, quæ futilibus quibusdam rationibus, & exemplis innitur, satis aliis verioribus, & solidioribus ab Aristotele, D. Thoma, Philippo Cominæ, & aliis, petitis, à nostro eloquentissimo M. Marquez (c) convincitur, & exploditur, & novissimè, ed non relato, non minori studio, à D. Didaco Saavedra (d) damnatur. Estque Aristotelis (e) præcepto omninò contraria: Nobilitium contentiones, & partes, etiam legibus prohibere conari; & Mæcenatis, qui, ut memorat Dio (f), Augusto consuluit: Optimum verò inimicitias omnes, & ambitiosa certamina prorsus excindere; atque aded nec nomina nova, aut aliquid est quo oriri discordia possit illis permittere.

Et

(a) Bodin. lib. 4. de Republ. cap. 5.

(b) Berneger. in q. 122. ad Tacit. de moribus German.

(c) Marquez. in Gubernat. Christ. lib. 2. cap. 27. pagin. 171. &amp; seq. vide Lips. 6. Polit. cap. 3. &amp; Junium

quest. Polit. 25.

(d) Saaved. Empres. 89. pag. 663.

(e) Arist. 5. polit. cap. 8.

(f) Dio lib. 52.

**4** Et quod Nos nunc in questionem, vocamus non quidem ad animorum, sed ad iudiciorum dissensionem dirigitur. Quæ tantum abest, ut in Consiliariorum Senatorumvè cœtibus possit esse damnosa, quòd potius, sicut in ceteris omnibus, (ut aliàs Plinius Junior (g) scripsit) universitatem varietas ipsa (h) commendat.

**5** Et ut in humano corpore, ex multis membris sibi invicem coherentibus, fit perfectum corpus, & in melodiis, ex tono, & semitono, multisque aliis consonantiis, constat Armonia, sive quædam essentia, quæ est integritas ex propriis suis partibus benè constans, ut alibi Baldus, (i) agens de probationibus, magistraliter docuit, ita hominum in opinando, & circa eandem rem disserendo, ac deliberando diversitas, ipsam naturam humanam non vitiat, neque corrumpit, quin verius ornat, ac fulcit, & nativis veluti coloribus exprimit: cum in ea, vel nostris Jure-Consultis agnoscentibus & testantibus (k), connaturalis sit hominum ad disseutiendum facilitas, & ut cum Persio (l) loquar:

Mille hominum species, & rerum discolor usus,  
 Velle suum cuique est: nec voto vincitur uno.

**6** Quò & Terentianum (m) illud veri verbum, jam in Adagium (n) translatum spectat: Quot homines, tot sententiæ, suus cuique mos; cum è tribus advocatis, quos demiphò consulēbat, primum agentem, secundum negantem iudicet, & tertium tempus ad deliberandum petentem.

**7** Et elegantissimè Cicero (o): benè considerans, hanc varietatem iudiciorum, corporis dissimilitudinibus respondere, rarus est enim, qui alterius referat faciem, vel vocis sonum, addo & inscribendo eandem formam obtineat, licet hæc omnia eisdem membris, & instrumentis consentiat ac peragantur: Cujus verba sunt hæc: ut in corporibus magnæ dissimilitudines sunt, alios enim videmus velocitate ad cursum, alios viribus ad luctandum valere: itemque in formis, aliis dignitatem inesse, aliis venustatem: sic in animis existunt etiam majores varietates.

**8** Cui consonans Polybius (p) ait: Usque aded natura hominum non solum corpora, verùm etiam animos fecit. Et multum ad rem, de qua agimus Plinius Junior (q), sic inquit: Varia sunt hominum iudicia, varia voluntates: inde qui eandem causam simul audierunt, sæpè diversum, interdum idem, sed ex diversis animi motibus, sentiunt.

**9** Neque aliud sensit Horatius (r), dum non minori veritate, quàm gravitate, sub decentissima hac allegoria scriptum reliquit:

Denique non omnes eadem mirantur amantque,  
 Carmine tu gaudes: hic delectatur Jambis,  
 Ille Bionis sermonibus, & sale nigro.  
 Tres mihi conviva prope dissentire videntur,  
 Poscentes vario multum diversa palato.  
 Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod jubet alter,  
 Quod petis, id sanè est invisum acciditque duobus.

**10** Idem quoque Horatius (s) primam omnium Odam hujus argumento sententiæ conscripsit: Aliis studiis alios duci. Aliis alta cordi esse. Hæcque etiam alluisse videtur Divus Paulus Apostolus (t), cum admonet ut ad præcludendam æmulationem, sinamus unumquemque suo sensu abundare; & Joannes Sambucus (u) vel ad mortuos, sub lepida quadam anus Fabela, hoc ipsum in Emblemate quodam extendit, cujus hæc sunt carmina.

Quædam anus in sacrum protabat crania collem,  
 Ossibus humanis ne minuatur honos.  
 Sed titubans ægris pedibus, cum verticem adiret,  
 Concidit, ac variam crania versat iter:  
 Illa videns labidi versè cuncta retrorsum,  
 Quodque aded discors semita ferret onus.  
 Quòd mirum si tot sensus, quot in orbe figuræ  
 Sunt, ait, in viciis? num ossibus iata via est?

Mm 2

Qua-

(g) Plin. Jun. lib. 2. epist. 5.

(h) L. rerum mixtura, D. de ususap.

(i) Bald. in cap. cum causam, ante n. 1. de probat. Pa-

cian. eod. tract. lib. 1. cap. 14. n. 5. &amp; 6.

(k) L. item si unus 19. §. principaliter, D. de arbit. 1.

quia poterat 4. D. ad Trebell.

(l) Pers. satyr. 5.

(m) Terent. in Phorm. Act. 2. Sceu. 3.

(n) Erasm. in hoc Adag. pag. mibi 31.

(o) Cicer. 1. offic.

(p) Polybius.

(q) Plin. Jun. lib. 1. epist. 20.

(r) Horat. lib. 2. epist. 2. ad Florum.

(s) Idem lib. 1. carm. Od. 1.

(t) D. Paul. ad Rom. 14. 15.

(u) Sambuc. in Emblem. pag. mibi 63.



11 Quapropter Cestius Orator apud Senecam (x) cum ei cliens quidam omnia in sermone concederet, ille jam longa assentatione fastidiatus: *Dic (ait) contra, ut duo esse videamur.* Et ide n iterum (y) docuit: *Totam hujus mundi concordiam ex discordiis constare. Non vides quam contraria inter se elementa sint? Gravia & levia sunt, frigida, & calida, humida, & sicca.*

12 Et alibi (z), ut ostendat hanc contrarietatem Reipublicæ non efficere, sed potius vel ea ipsa fulciri, & in debito contineri, eleganti comparatione utitur, operis fornicati, cujus structuram diversi, simulque adversi, lapides firmant, & quæ, si in unum tenderent, pessum iret, quia sibi obstant invicem, sustentatur, verba ejus hæc sunt: *evitas nostra lapidum fornicationi similima est, quæ casura nisi invicem obstarent, hoc ipso continetur.*

13 Ex quo loco, & picturam, & lemma præsentis Emblematis (ut ex eo apparet) deduximus. Nam licet hæc similitudo possit etiam Regibus & Regnis aptari, quorum æmulatione solet sæpè Deus libertati subditorum consulere, vel ne ad externa bella properent, impedire, ut Nicephorus Callistus insinuat, cujus verba, & aliqua exempla in idem tendentia, Noster Saavedra (a) recenset, & concinunt alia Cominæ (b), docentis, & diffusè probantis: *In rebus humanis ita comparatum esse, ut nullus ferè sit populus, cui non æmulum, & adversarium aliquem Deus excitavit.* Et vulgatum illud Politicorum Adagium latè a Martino Magero (c) exornatum: *Mutuis metus facit societatem fidelem:* proprius tamen dissentientibus judiciis, de quibus loquimur, convenit, quorum varietas, & contrarietas Reipublicam sustinet, efficitque, ut qui illis imperat Principes, & Governatores, auditis expensisque rationibus ad partes adductis, quamvis ipsi ex se se valdè ingenio non præsent, quid melius, quid utilius, & rei gerendæ aptius, cognoscere queant.

14 Certissimum quippè judicium ex collatione nascitur, & ut est in Adagio (d): *Purpura juxta purpuram dijudicanda est;* quodque perorante aliquo, probandum, ac sequendum videri potuit, sæpè evanescit, & moritur, (ut in simili Quintilianus (e) scripsit) *Comparatione sequentis meliorisque orationis, ut lana tincta fuco, citra purpuras placet, at si contuleris, etiam lucerna conspectu melioris obruitur.*

15 Unde Homerus, cujus supra (f) jam meminimus, Nestorem inducit, Agamemnoni suadentem:

— Audire multos, & dicere multa,  
Et quæ sunt meliora sequi.

Et Artabanus apud Herodotum (g) sic Xerxem alloquitur: *Rex, nisi diversæ inter se sententiæ dicantur, non potest quis eligere meliorem, sed ne cesset habet ea, quæ dicta est, uti: At cum plures dictæ sunt, licet tamquam aurum purum deligere, quod per se discerni cum nequeat, comparatum cum altero discerni potest.*

16 Apollonius quoque Thianæus, referente Philostrato (h), in ejusmodi discordia, concordiam ad salutem civitatis valdè conducentem, his verbis constituit, atque commendat: *Album quidem & nigrum unum fieri idem nunquam possunt, neque amarum dulci rectè commiscetur. Concordia verò, quandoque dissentiens, salutem civitatibus offert. Quod autem dico, tale quid est. Seditio, quæ ad gladios mutuasve plagas civis deducit, à Civitatibus exterminanda penitus est, civitas enim pace, puerorum alumna, & viris indiget, à quibus & verba & actiones prodeunt. Mutua autem Civium æmulatione, pro communi civitatis bono, seu quod alius alio melius sententiam dicat, aut Magistratum rectius gerat, aut præclarior legatione fungatur, aut etiam splendidiora construat ædificia, aut in aliquo hujusmodi excellat, talis inquam contentio, aut æmulatione, civitati plurimum confert, licet inter se civis pro communi bono faciat dissidere. Idem docuit Isocrates (i) inquit: *Qui fieri potest, ut ulli vel de præteritis rectè judicent, vel de futuris prudenter delibent, nisi contrarias inter se rationes conferant, & æquos utriusque auditores se præbeant?**

18 In quo tamen, ea, inter Consiliarios, ceterosque qui in similibus cœtibus, ac negotiis suffragantur, cautio observanda est, ut licet in sententiis differant, animo tamen & voluntate cohereant: nam quamvis secundum Ciceronem (k): *Vetus illa ex lex justitiæ, veræque amicitiae, ut idem amici semper velint, neque sit nullum certius amicitiae vinculum, quàm consensus, & societas Consiliorum.* Hoc tamen, ubi de privatis ipsorum rebus agitur, intelligi debet, ubi verò Reipublicæ talis, vel quid aliud, quod ejus gubernationem, rectamvè justitiæ administrationem concernat, in quæstionem, ac consilium deducitur, sentiendi opinandique diversitas, & libertas, etiam inter amicos permessa est, cum hæc voluntati nihil officiat, vel adversetur, quæ

(x) Senec. in declamatione.

(y) Idem lib. 7. natur. quæst. cap. 27.

(z) Idem epist. 97.

(a) Saaved. Empr. 95. & pag. 698.

(b) Comin. lib. 10. pag. mibi 658.

(c) Mager. de advoc. armat.

(d) Erasmi in hoc Adag. pag. 430. vide Saaved. Em-

pr. 16. ex pag. 103.

(e) Quintil. lib. 12. inst. orat.

(f) Sup. Emblem. 45.

(g) Herod. lib. 7.

(h) Philost. lib. 4. cap. 1.

(i) Isocrat. in annotatione de pace.

(k) Cicer. in orat. pro Gn. Plancio.

potius in omnibus eadem est, cum in eundem finem, hoc est commune bonum, tendat & dirigatur, licet in mediis variare contingat.

19 Quod ipse idem Cicero (l) de se apertè testatur, ubi in Senatu à sententiis Quinti Fufii Caleni sibi amicissimi desiderare solebat: *Amicitiam (inquiens) non minuebat perpetua dissentio, & magis cum causa, quàm cum homine dissidebam.* Idemque, alio (m) loco, sibi cum Julio Cæsare contigisse commemorat, his verbis: *Poste à quàm sum penitus in Reipublicam ingressus. ita dissensi ab illo, ut in disjunctione sententiæ, conjuncti tamen amicitia maneremus.* Quod etiam inter Lucium Lentulum, & Marcum Catonem sæpè accidisse in Tusculanis (n) enarrat: *Nulla tamen usquam inter eos visa concertatione.*

20 Et Cornelius Tacitus (o) idem de Marco Apro testatur, concludens: *Hanc esse ejusmodi sermonum legem judicium animi citra damnum affectus præferre.* Et de Vitellio ab Helvidio solitente, inquiens (p): *Nihil novi accidisse quòd duo Senatores in Republica dissentirent, solitum se etiam; Trasseæ contradicere.* Plutarchus (q) quoque eidem sententiæ adhærens, Senatus Principem monet: *Ut si qui ex suis Consiliariis alicubi dissonare, ac discrepare videntur, hos amicè & placidè, velut musicum admodum, atque concinnitatem reducere curet: non iracundè, duriter, atque percontumeliam adoriri.* Quibus locis, & exemplis, plura alia Catonis, Phocionis, Solonis, Pisistrati, Tiberii Granchi, Octavii Tribuni, & universæ Academicorum sectæ, quæ hanc in sentiendo libertatem profitebatur, ad nauseam usque Janus Langlejus (r) congestit.

21 Nobis satis sit, prædicta ad nostri Emblematis explicationem, & comprobationem tetigisse. Simul tamen cum Plinio Juniore, & Sidonio Appollinari (s), eos Consiliarios notantes, qui nisi quod ipsi dicunt, ac probant, nihil rectum putant, eaque philautia ducuntur, ut Narcissum imitantes, meritò vulgari illo Alciati (t) Emblemate comprehendi videantur:

Quòd nimium tua forma tibi Narcisse placebat,  
In florem, & nati est versa stiperis olus.  
Ingeni est marcor cladesque Philautia, doctos  
Quæ pessum plures datque deditque viros.  
Qui veterum abjecta methodo, nova dogmata querunt,  
Nilque suas præter tradere phantasias.

22 Quibus pejores adhuc sunt, qui dum aliis infensi, vel emuli existunt, ob hanc solem causam à rectis eorum suffragiis desciscunt, & ne illorum extirpationem augeant, etiam cum propria periculo simulationem affectant, ut Agesilaus apud Plutarchum (u), cum Lysandri sententiis se habere solebat, & de Drance, turno infenso, canit Poeta (x):

Tum Drances idem infensus, quem gloria Turni,  
Obliqua invidia, stimulisque agitabat amaris,  
Surgit, & his onerat dictis, atque agger at iras.

Et de Cæsonio Peto Cornelius Tacitus (y), qui *Ne alienæ sententiæ indigere videretur, in adversa, & deteriora transit;* & melius alibi (z) de Lacone loquens, qui erat Consiliarius; quam vis egregii, quod non ipse afferret, inimicus, & adversus peritos pervicax.

23 Cum tamen ii, qui verò & candido Reipublicæ juvandæ, sui que muneris benè fungendi zelo ducuntur, putare debeant, sibi non minorem laudem in probandis sequendisque rectis aliorum sententiis manere, quàm in suis proferendis, si melioribus solidioribusque rationibus innitantur, ut graviter dixit Herodotus (a) sub persona Artabani, his verbis: *Apud me Rex, tantumdem valet benè sentire per se, & alteri bonam dicenti sententiam accedere.* Quod & Cicero (b) de se, & universa Academicorum schola scriptum reliquit, & Horatius (c), qui ejusdem sectæ fuisse videtur, sic inquit:

Quid verum, atque decens curo & rogo, & omnis in hoc sum.  
Ac ne fortè roges, quo me duce, quo lare tater?  
Nullius addictus jurare in verba magistri,  
Quò me cunque rapit tempestas, deferor hospes.

Pla-

(l) Cic. Phil. 10. & 11.

(m) Idem Cicer. in orat. de provin. Consul.

(n) Idem 3. Tusc.

(o) Tacit. in Dial. de Oratorib.

(p) Idem 2. hist. cap. 91.

(q) Plutarc. in Polit.

(r) Laugleii lib. 7. serm. cap. 6. Junius d. 4. polit. 85.

(s) Plin. lib. 1. epist. 20. & Sidon. in epist.

(t) Alciati. Emb. 69.

(u) Plutar. in Lysand.

(x) Virg. Æneid. 11.

(y) Tacit. 15. Annal.

(z) Idem lib. 1. histor. cap. 26.

(a) Herod. lib. 7.



24 Planè etenim, ut demissi animi pravique seu parvi iudicii semper habitum fuit, aliorum suffragiis, vel ob ignorantiam, vel ob timorem, aut adulationem, oculis (quod ajunt) clausis, hæere, eosque Senatores, qui se ita gerebant, Antiqui, ut Festus (d), & alii (e) tradunt, *Pedarios Agipedesvè* vocabant, ad quos Laberianus (f) ille Mimus spectat,

Caput sine lingua, *Pedaria sententia est.*

25 Ita quoque nobilis & ingenui, veras solidasque rerum, quas in Consilium vocari contigerit, sententias, & deliberationes etiam ab aliis prolatas, laudare, & amplecti, & ubi res proposcerit communire: Nam (ut rectè Sidonius Apollinaris (g) scripsit) *satis eminent ingenii proprii meritis qui fuerit fautor alieni.* Magnumque hoc est, & literarum viro convenientissimum, cum studiis ipse maximis polleas, ea in aliis etiam minima complecti, ex qua ipso cum latissima tibi gloria reponderatur.

26 Quò Nostri Hispani Regni leges (h) spectant, quæ tantùm abest, ut priorum rectas sententias sequi, iis qui post illos suam dicturi sunt, vitio vel probo vertant, ut potius summo opere laudent, jubeantque: *Que si les pareciere bien lo dicho, se llegen à ello; y si quisieren alegar de nuevo algunas razones; las puedan decir, sin repetir los unos las razones y motivos que los otros hubieren dicho.* Hocque ad utilitatem publicam pertinere, benè advertit Laurentius Grimaldus (i), sic inquit: *Utile est Reipublicæ in sapientum & proborum Senatorum sententias pedibus ire: contingit enim ut omnium idem sit sensus, eademque de re aliqua voluntas; loquacitatisque fugiendæ causa, melius est adherere alii, quàm sexquipedalibus verbis diem conterere.* Noster etiam Septimacensis (k) Episcopus, ea ferè omnia, quæ hucusque diximus, veluti in Epilogum congerens: *Non debent (inquit) iudices pertinacibus argumentis adversus collegas contendere, neque disputare nimium. Nihil tamen prohibet contrarias diversasque sententias dicere, ac leni disputatione comiter modesteque veritatem inquirere.* Et Castellus de Bobadilla (l), vel indecurionibus Civitatum, sermonis prolixitatem, & repetitionem eorum, quæ jam ab aliis expensa fuerunt, meritò notat, addens, melius prudentiusque esse, ut in eorum sententias pedibus transeant, nec tempus vanis istis repetitionibus terant.

28 Quod item vitium, in omnium iudicum consensibus valdè nocivum esse, & causarum, quæ in eisdem expediri debent, retardativum, Jacobus Rebuffus (m) his, relatu dignis, verbis ostendit, & damnat. Ergo citò à iudicibus decidi poterit, nisi reperirentur quidam infirmi iudices, qui suas opiniones protraherent ad montem ventosum, ut ibi videantur docti in gloria, quibus debent Capita resistere: nam plures causæ deciderentur, si brevi quilibet suam exprimeret sententiam: vel si omnes sequantur relatoris sententiam, quòd omnes sic acquiescerent: si verò alterius sententiæ essent, quòd illi contradicerent, & postèa Præses hoc conciliaret.

29 Neque enim Sapientia in multiloquio consistit, cum potius juxta Xisti Philosophi (n) sententiam: *Brebis sit in sermonibus sapiens, indicium imperitiæ sit longa narratio; & ab Ecclesiaste (o) doceamur, quod Stultus verba multiplicat.*

30 Unde Hispanum nomen, *Loco*, quasi *Loquax*, à loquacitate nimia absque dubio mihi dictum videtur, quicquid Covarruvias (p) hæreat, & alias etymologias cominiscatur. Et tales orationes in Æmiliano carpsit Apulejus (q) quæ *Rebus flacent, strepitu vigent; & in Setapione Seneca (r), inquit, solitum esse magno cursu verba convolvere, quæ non effunderet, sed premeret, & urgeret: plura etiam statim subjungens, quibus Multiloquium cum stultitia, & quadam perfrictæ frontis impudentia conjungit; ad quod etiam tendit argutum illud Nicostrati (s):*

*Si continuò, & multa, celeriterque loqui,  
Signum esset prudentiæ, tum hirmidines  
Dicerentur multò sapientiores nobis.*

31 Et hac propter, Petro Gregorio (t), & Joanne Brantio (u), post Ciceronem (x), testantibus, tria hæc jussa Romano Senatori præcipuè indicita fuisse leguntur: *Ut adsit, ut loco dicat, ut modò dicat*, id est, ne sit infinitus: nam brevitas non modò Senatoris, sed etiam

Ora-

(b) Cic. lib. de finib. & in Proam. 2. & 4. Tuscul.  
(c) Horat. lib. 1. epist. 1.  
(d) Festus verb. Pedarium.  
(e) Agell. lib. 3. cap. 18. Rosin. lib. 7. cap. 5. Fungor.  
(f) Erym. verb. Pedaris.  
(g) Laber. in Mimir.  
(h) Sidon. lib. 5. ep. 1.  
(i) L. 18. & 33. tit. 2. lib. 2. Recop.  
(j) Grim. de opt. Senat.  
(k) Septimac. de Rep. lib. 7. cap. 12.  
(l) Bobad. lib. 3. Polit. cap. 7. num. 40.  
(m) Rebuff. ad leges Gallic. tit. de supplicat. num. 80.

fol. 308.  
(n) Xistus Philosoph.  
(o) Eccles. cap. 10. v. 14.  
(p) D. Seb. Covarr. in Thesaur. ling. Hisp. verb. Loco.  
(q) Apulei. Apolog. 1.  
(r) Senec. epist. 40.  
(s) Nicostratus.  
(t) Cic. 3. de legib.  
(u) Pet. Gregor. synagm. juris 3. part. lib. 47. cap. 25. num. 15.  
(x) Brant. in Senat. lib. 2. cap. 17.

Oratoris magna laus est in sententia: illaque oratio utilissima censetur, qua non solum quod opus est dicitur, sed etiam quod non opus est, non dicitur. Nam ut in Proverbiis (y) habetur: *Ubi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas.* Quod Justus Lipsius (z) his verbis explicuit: *Ut corpore tenues, veste sedi latant; sic qui ingenii, aut sapientiæ inopes, diffundunt se in verbis.* Et noster Pineda (a) his: *Itaque inania sapientiæ pectora, sicut vacua vascula, multum crepitant, & sono retinnunt.*

Et ut valdè ad rem nostram Quintilianus (b) sive ut alii malunt, Cornelius Tacitus (c), in Dialogo de claris oratoribus, dixit: *Quid opus est longis in Senatu sententiis, cum optimi citò consentiant? Quid multis apud Populum concionibus; cum de Republica non imperiti, & multi deliberent, sed sapientissimus & unus.*

32 Quod planè cum semper, tum maximè à Consiliariis obserbari debet, ubi coram Principibus adsident, & perorant, quibus certum est, ut benè Joannes Arboreus (c) animadvertit: *Linguae parcimoniam summo opere placere, loquacitatem vehementius displicere, & ut verba voluntaria detractis pennis intra septimentum cobibeantur, ac demum oratio non in ore, sed in pectore nascatur.*

33 Cum eo tamen salis, (ut dicitur) grano, nisi causæ gravitas longiorem orationem expostulet, tunc enim, Agellio (d), & Budæo (e) testantibus, permissum Senatoribus fuit, liberè ac late, quid ex animi sui sententiâ factu optimum ducerent, perorare. Et ut cum Plinio Junio (f) loquar: *Non minus non servat modum, qui infra rem, quàm qui supra: qui adstriccius, quàm qui effusius dixit. Et prævaricatio est trovere dicenda, prævaricatio etiâ cursum & leviter attingere, quæ sint in culcanda, infigenda, repetenda: nam plerisque longiore tractatu vis quedam & pondus accedit; atque corpori ferrum, sic oratio animo, non icu magis, quàm mora imprimitur.*

34 Nos igitur, cum Quintiliano (g), breviter in eo ponimus, non ut minus, sed ne plus dicatur, quàm oportet: & in optimo Consiliario, ut & in optimo Scriptore, juxta eundem Plinium Juniorem (h): *Primum officium esse existimamus, ut titulum suum legat, & identidem interroget se, quid cuperit scribere, sciatque, si materiæ immoratur, non esse longum longissimum, si aliquid accersit, atque attrahit. Quem locum premere, seu potius exprimere magis videtur Divus isidorus Pelusiotæ (i), sic inquit: *Vera brevis cum perspicuitate conjuncta, non in argumentorum prætermissione, sed in earum rerum, quæ ad institutam materiam nihil opis conferunt, rejectione, sita est. Ut enim eâ, quæ ab orationis argumento aliena sunt ponere, supervacuum est: ita etiam eorum, quæ ad ipsius confirmationem aliquid momenti afferunt, nihil omittere necesse est. Quo circa, netu quoque si in pugnam, atque argumentatricem orationem incidas, prolixitatem accusas: verum illud cogita, non aliter id, quod querebatur, perspicuè declarare potuisse, nisi longo verborum ambitu uteretur.**

35 Ex quibus omnibus satis probatum relinquitur, Consiliariorum in suis sententiis varietate, aut etiam contrarietate, non perverti Rempublicam, sed juvati, dum pari omnes studio, atque animo ad illius commune bonum citra fraudem, & damnatam perniciosamque æmulationem intendant. Quod etiam ipsum contingere, consequique solere, Politici (k) tradunt, dum ad consilium juvenes cum senibus, flegmatici cum colericis, animosi & præcipientes cum cautis, & cunctatoribus commiscuntur: nam pariter ex ejusmodi mixtura salutaria consilia in utilitatem corporis totius Reipublicæ sæpè resultant, dum alii aliorum ardorem cohibent, vel frigiditatem tepesciunt, sicut & in humano videmus contingere, cujus perfecta salus ex contrariis etiam humoribus constat. Alii namque alios temperant, & ex disidentibus extremis in medium coitur, quod solet in rebus omnibus tutissimum esse.

36 Quam eandem sententiâ Florentius Schoonhœvius (l), de picto Horologio, cujus perfecta gubernatio ex rotis in contrarium tendentibus provenit, sic inquit:

*Ut orbium diversus in contraria  
Nisus, coerces fervidum motum rotæ  
Sic & senectæ provolens cunctatio  
Calidos juvenem frenat ausus, & regit.  
Idcirco Princeps eligat sibi senes*

Ad

(y) Proverb. 14.  
(z) Lips. instit. epistol. cap. 7.  
(a) Pineda in Eccler. ubi sup. pag. 1008.  
(b) Quintil. vel Tacit. in Dialog. de claris Orator. c. 47.  
(c) Joan. Arboreus relatus à Delrio in Adag. sac. tom. 2. pag. 245.  
(d) Agell. lib. 4. cap. 10.  
(e) Budæus in annot. ad l. fin. D. de Senator.

(f) Plin. Jun. lib. 1. epist. 20. ad Corn. Tacit.  
(g) Quintil. lib. 4. cap. 2.  
(h) Plin. Jun. lib. 5. epist. 6.  
(i) Pelusiot. lib. 2. epist. 57. ex translatione Jacob. Billi.  
(k) Marquez lib. 1. cap. 5. §. 2. pag. 26. Saaved. emp. 30. pag. 204. & seqq.  
(l) Schoonh. Emb. 7. pag. 22.



Ad consulendum; junctis comparat

Ad exequendum jussa prudentum senum.

37 Absit autem, ut plures juvenes negotiis gravis, tam bellicis, quam civilibus admisceamus; nam præcox eorum ætas, præcocia quæque, & minus salutaria consilia proferre, probareque solet, quæ quantum damni semper attulerint, latè pluribus exemplis Philippus Camerarius (m), & alii demonstrant; & vel solus Roami casus ostendit, qui quoniam juvenum consilium sequutus ut *Sacra Pagina* (n) narrat populum tributis levare noluit; sed in tyrannicam illam vocem prorupit: *Meorum digitorum minimum, crassius est, quam patris mei medius corporis truncus: si pater scuticis in vos animadvertit, ego scorpionibus in vos animadvertam.* Regno exutus miserè periit.

38 Est quippè ætas, ut *Plautus ait*, condimentum sapientiæ, & juxta *Plinium Juniores* (o): *Sola est senectutis prudentia.* Unde Romani, ut *Valerius Maximus* (p) inquit, juvenum manu, senum autem consilio, imperium suum ad altissimum Majestatis fastigium evererunt. Quod & *Ovidius* (q), probans, hac ex causa Senatus, & Senatorum nomen ortum fuisse, his verbis scribit:

Magna fuit quondam capitis reverentia cavi,  
Inque suo pretio ruga senis erat.  
Martis epus juvenes animosæ bella gerebant,  
Et pro diis aderant in stione suis.  
Viribus illa minor, nec habentis utilis armis,  
Consilio Patriæ sæpè ferebat opem.  
Nec nisi post annos patuit tac Curia seros,  
Nomen & ætatis mite Senatus habet:  
Jura dabat populo senior, sintaque certis  
Legibus est ætas, unde petunt honor.

39 Quem anteivit Cicero (r) inquit consilium, & rationem in ejusmodi congressibus desiderari: *Quæ nisi essent in senibus, non summum Consilium, majores nostri appellarent Senatum, & statim illud ex Nævii Ludo subjiciens; Cedo qui vestra Rempublicam tantam amissistis tam cito? Proventabant Oratores novi, stulti, adolescentuli.* Cuiconsonans *Sallustius* (s): *Delegati* (inquit) *quibus corpus annis infirmum, ingenium sapientia vultum erat, Reipublicæ consulebant, bi vel ætate, vel curæ similitudine, Patres appellabantur.*

40 Et pluribus omissis, quæ circa hanc rem à *Iniancam* (t), *Menochio* (u), & aliis (x) latè tradita sunt, illud ex *Cassiodoro* (y) addere licet juvenes senibus mixtos, senes in Senatus esse debere, & senum mores, ut illis benè consoent, sumere. Ejus verba sunt hæc: *Quid sit maturitatis, quid prudentiæ in ordinis ipsius æstuatione cognoscis, cujus prima germina, mox cum adoleverint, Patres vocantur. Adolescentia ii inchoat à maturitate consilii: tractant juvenes cum modestia senum: ubi morum pondus inste permittitur, quod vix alibi cana ætate generatur.*

41 Porro, licet interim dum de rebus ad Consilium Senatū deductis, confertur, vel deliberatur; utilis, ut diximus, & laudabilis sit opinio in suffragando diversitas, ubi tamen calatis, quod ajunt, Comitibus, de negotio tractum fuerit, jam non amplius suffragari, nec refragari licebit, sed potius ab omnibus humer uno, eorum executio & observatio curanda erit, quod à majori fuerit parte, licet non vo ore, deliberatum, ut graviter *Plinius Junior* (z) admonuit, *Senatum Romanum* hac in parte *Mirificum* appellans, quod in cujusdam *Varenii* causa, hi etiam Senatores, qui contra eum seserant, pro eo consuerunt, sic inquit: *Senatus ipse mirificus; nam illi quoque, qui prius negant Varenio, quæ petebat, eadem danda, postquam erant data, consueverunt. Singulos enim integræ dissentire fas esse; peracta, quod pluribus placuisset, cunctis tuendum.*

42 Quo vetus illa judiciorum formula (a) pertinet *Actum est, vel Actum agere*; qua, res semel jam tractatas, & decisas, retractare vetatur. & nobilis Regni nostri lex (b) quædam, quæ ju-

(m) Camerar. cent. 5. cap. 23. & 24.

(n) Reg. 3. 12.

(o) Plin. Jun. lib. 3. epist. 1.

(p) Valer. Maxim.

(q) Ovid. lib. 5. Fast.

(r) Cicer. in Caton. major. sive de senect. cap. 6.

(s) Sallust. in Catil.

(t) Simanc. de Repub. lib. 7. cap. 7. & 8.

(u) Menoch. de arbit. cas. 540.

(x) Mastrill. de Magistr. lib. 2. cap. 5. Marquez lib. 1.

cap. 5. Bobad. lib. 1. cap. 7. Brantius de Senat. lib. 1. cap. 2. Narbona de aetatib. hom. ex pag. 337. Langlej. in senestrib. lib. 7. cap. 10. ex pag. 368. Ego de muner. honor. ex num. 356.

(y) Cassiod. lib. 9. epist.

(z) Plin. Jun. lib. 6. epist. 13.

(a) Erasim. in bis Adag. pag. 165. & 327. Brisson. de formu. pag. 484.

(b) L. 41. tit. 5. lib. 2. Recop.

jubet, ut sententiis à majori Senatorum parte prolatis, ceteri se quoque subscribant, qui in contraria fuerunt propter rationes ibidem expressa, de quarum stylo, & praxi latè *Paleotus* (c), & alii (d) tractarunt.

43 Alioqui (ut qua solet prudentia *Tacitus* (e) inquit): *Si ubi jubeantur, singulis querere liceat, pereunte obsequio, etiam Imperium interdicit.* Quod *Agellius* (f) etiam his verbis edocuit: *Corruptitur atque dissolvitur omne officium imperandi, si quis ad id, quod facere jussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.* Cum quibus consonat *Symmachii* Papæ (g) repetita locutio: *Quos obsequendi necessitas manet, non auctoritas imperandi, aut consulendi.* Et *Cassiodori* (h) *Deliberationis nostræ consilium, virorum prudentium requirit obsequium: ut utilitatis publicæ ratio, sapientium ministerio compleatur.*

44 Non tamen negaverim, ejusmodi in casibus, prudenter facturum Principem, qui executionem rei deliberate, illis potius, quam aliis commiserit, qui pro ea consuluerunt, cum cæteris paribus, sperare possit, promptius & alacrius hos illam curaturos, vel ex eo, quod præter publicam utilitatem, suffragium suum felici exitu comprobari desideret: *Sue enim quisque inventioni favet, ut Plinius Junior* (i) dixit. Et quemadmodum nulla res est facilis, quam invitus facias, aut invita *Minerva*, & juxta sententiam *Senecæ* (k): *Malè coacta ingenia respondent:* ita ex adverso, hilarius capessimus, & facilius, ac promptius exequimur, quod voto, ac dictamini nostro cohæret. Quam sententiam novissimè *Saavedra* (l) noster his verbis exposuit: *Es mui necesario, que los que han de executar las ordenes, las aprueben. Porque quien las contradixo, è no las juzgò por convenientes, è hallò dificultad en ellas, ni se aplicará como conviene, ni se le dará mucho que se yerren. El Ministro que las aconsejó, será mejor executor, porque tiene empeñada su reputación en el acierto.*

45 Denique, hucusque dictis addendum censeo, quod ut concedamus aliquo casu, vel respectu, Principibus utile, vel expediens esse posse, Consiliarios, vel alios, qui ei deseruiunt Ministros, sibi invicem æmulantes, vel adversantes habere; namquam tamen ullatenus expedire, ut vel iidem sibi eosdem suspectos habeant, vel ab aliis, nisi ex benè fundatis rationibus, atque indicibus, in suspicionem deduci permittant, ut passim multi graves Auctores (l) animadvertunt. Namque etsi non negem, nimiam confidentiam periculosam esse solere, aequè, aut magis nocivum, & periculosum erit, si Princeps de nullis confidat, cum multorum auxiliis, consiliis, & manibus egeat, quorum animos, vel ob hanc suspicionem à se alieniores efficiet, ut rectè *Joannes Mariana* (m), hoc vitium in Rege *Ferdinando Legionensi* notans, his verbis ostendit: *Ferdinandus aliorum criminationibus aures accommodando, Procerum studia alienavit, natura suspiciosus, qui moribus, nisi ratione coerceatur, in perniciem vertitur.*

46 Unde elegantissimè & prudentissimè *Cassiodorus* (o) Principem laudat, qui facilè nihil sequius de suis Ministris præsumit, & eosdem, vel ex hac confidentia, ad fidelius obsequium, & ministerium impellit. *Nulle vos* (inquit) *ineptæ suspensiones, nulla timoris umbra deterreat. Habetis Principem, qui pietatis studio, optet in vobis invenire quod diligat.* Quod etiam prius ex *Theophrastro* monuit *Seneca* (p), inquit: *Ante amittiam judicandum esse; post amittiam credendum. Malè faciunt, qui charissimorum conscientiam reformidant: cautum te velim, suspicacem nolim: nam multi fallere docuerunt, dum timent falli, & aliis jus peccandi suspicacem fecerunt.* Et qui plura alia circa hunc articulum velit, poterit *Saavedram* *Nostram* (q), de eo luculenter agentem, & plura exempla cumulantes, adire; Nobis, hæc ab illo prætermissa, tetigisse sufficiat.

Nn

EM

(c) Paleot. de sacr. Consist. 5. part. quest. 9. verr. pag. 151.

(d) Hic igitur.

(e) Franc. Marc. Rovitus, & alii apud Me in Polit. lib. 5. cap. 8. pag. 820.

(f) Tacit. lib. 1. hist.

(g) Agell. lib. 1. cap. 13.

(h) Capit. bene quidem 96. dist. cap. non placuit 16. quest. 7.

(i) Cassiod. lib. 2. epist. 6.

(j) Plin. lib. 1. epist. 20.

(k) Senec. apud Erasim. in Adag. in vita Minerva,

(l) Saaved. Empres. 64. in fin. pag. 487.

(m) Joan. And. in dist. cap. novit. Ponte de potest.

Prorog. tit. de delegat. num. 18. ubi allegat *Avendañ*, &

alios, & in tract. de abund. civit. §. 1. num. 24. *Rebuff.*

in tract. de evocat. caus. quest. 6. num. 57.

(n) Mariana de rebus Hisp. lib. 11. cap. 5.

(o) Cassiodor. lib. 10. epist. 14.

(p) Senec. epist. 3.

(q) Saaved. Empres. 51. ex pag. 364. ad 373.